

УДК 323.21

DOI: 10.33099/2707-1383-2022-44-2-67-80

Людмила Козловська

кандидат політичних наук, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарних
та фундаментальних дисциплін,

Інститут Військово-Морських Сил Націо-
нального університету «Одеська морська
академія» (Одеса, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2635-7916>

Електронна пошта: 700494@gmail.com

Олег Чернявський

кандидат педагогічних наук,
начальник кафедри соціально-гуманітарних
та фундаментальних дисциплін,

Інститут Військово-Морських Сил Націо-
нального університету «Одеська морська
академія» (Одеса, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9647-2066>

Електронна пошта: cherole@ukr.net

**ДО ІСТОРІЇ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ (ПЕРЕДИСЛОКАЦІЇ)
ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
У 2014 РОЦІ: ВТРАТИ ТА НАДБАННЯ МОРАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК (СИЛ)
У ПІДРОЗДІЛАХ ТА НА КОРАБЛЯХ**

У статті досліджується загальний образ героїв, які змогли вивести частину українського військово-морського флоту з Криму в 2014 році та, в результаті вимушеної міграції (передислокації), стали вагомим фактором впливу на політичні процеси в Україні. Розглядається діяльність заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення (МПЗ), виконання обов'язків якими є прикладом для курсантів Інституту Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (ІВМС НУ «ОМА»), що навчаються на спеціальності 254 «Забезпечення військ (сил)», спеціалізації «Морально-психологічне забезпечення». Завдання зрозуміти

морально-психологічний (духовний) потенціал України як загальні можливості у духовній сфері, реальну здатність до захисту держави, що визначається через ту його частину, яка реалізується у воєнній могутності держави, лягло в основу дослідження, яке було проведено на базі ІВМС НУ «ОМА».

***Ключові слова:** вимушена міграція(передислокація), Військово-Морські Сили Збройних Сил України, морально-психологічне забезпечення.*

Постановка проблеми. Поняття військової честі, виконання військового обов'язку, морально-психологічної стійкості є базовими в трактуванні образу сучасного військового моряка як в українському національному розумінні, так і в загальноприйнятому класичному розумінні, включаючи стандарти НАТО. Загальна система всебічного забезпечення застосування військ (сил), відповідно до бойових статутів, настанов та засад, має своєю вагомою складовою морально-психологічне забезпечення як самостійний вид діяльності військовослужбовця. В такому ракурсі питання морально-психологічного забезпечення військ (сил) потребують глибокого осмислення, що є підставою розглянути його з точки зору вимушеної міграції (передислокації) Військово-Морських Сил Збройних Сил України (ВМС ЗСУ) у 2014 році з території анексованого Криму на материкову Україну.

Це дасть можливість визначити значущість виконання військового та службового обов'язків заступниками начальників військових підрозділів (особливо у ВМС ЗСУ — заступників командирів військових кораблів

та військових частин) з МПЗ — саме цим визначається *актуальність* даного дослідження.

Події 2014 року — трагічні для нашої країни — можемо сьогодні розглядати як індикатор порядності, високо моральності, військової честі, виконання військового обов'язку, морально-психологічної стійкості, любові до рідної землі, як пафосно це б не звучало. Саме в тих непередбачуваних подіях виявився справжній професіоналізм частини заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення, які не зрадили Батьківщину і змогли морально та психологічно підтримати особовий склад своїх підрозділів, зорієнтувати його на передислокацію (вимушену міграцію) з метою врятування та збереження українського військово-морського флоту.

Аналіз досліджень та невирішені аспекти проблеми. Так як дослідження багатопланове, то і *джерелознавча база* його пов'язана з науковим пошуком вчених, які осмислювали питання вимушеної міграції (передислокації): Н. В. Бльок (Бльок, Н. В. 2016, с. 6–9), А. Хомра

(Хомра, А. 1979, 148 с.), В. Шелюк (Шелюк, В. 2001, с. 45–50), Т. Юдіна (Юдина, Т. 2007, 134 с.) та ін. Поняття дослідження — морально-психологічне забезпечення військ(сил) — піднято в наказі Міністра оборони України № 142(1999), в наказі Міністра оборони України № 875 (2014) та ін.; в наказі Генерального штабу Збройних Сил України № 317 (2014), в наказі Генерального штабу Збройних Сил України № 153 (2017) та ін.; його розглядали в своїх роботах М. Й. Варій (Варій, М. Й. 1996, 311 с.), В. В. Стасюк (Стасюк, В. В. (ред.). 2012, 196 с.), В. В. Ягупов (Ягупов, В. В. 2002, 349 с.) та ін.

Осмисливши опрацьовану наукову спадщину зазначених авторів, ми висунули *гіпотезу* і спробували передбачити, що трагічні кримські події 2014 року загартували заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення в екстремальних умовах, завдяки чому вони стали флагманами в політичних процесах України, змогли направити ці процеси на самозбереження та українську державотворчу національну ідентифікацію.

Мета дослідження полягає у висвітленні та систематизації тих морально-психологічних властивостей, виявлених особовим складом Військово-Морських Сил Збройних Сил України в екстремальних умовах 2014 року, котрі можуть бути

прикладом формування кращих якостей заступників командирів з МПЗ та заслуговують на необхідність їх використання у навчально-виховному процесі. Феномен заступника командира з морально-психологічного забезпечення військ(сил) в екстремальних умовах 2014 року є *підґрунтям* дослідження, так як на помилках варто вчитися, а позитивний досвід, хоч і трагічний, варто усвідомлювати і використовувати його позитивні сторони в повсякденні. Осмислюючи зазначену мету, перед нами стали різнопланові **завдання**: з однієї сторони — дослідити феномен професіонала високого рівня (зібраний образ, але прив'язаний до конкретних героїв — учасників кримських подій 2014 року) — заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення, які не зрадили Батьківщину і змогли морально та психологічно підтримати особовий склад своїх підрозділів, з іншої сторони — простежити послідовну, чітку роботу заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення під час переведення частини Військово-Морських Сил Збройних Сил України, яку вдалося врятувати, на материкову Україну та налагодження їх роботи на місцях після вимушеної міграції (передислокації).

Виокремимо завдання розглянути самовіддану роботу заступників ко-

мандирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення на новій (материковій) території локації, які змогли вплинути на політичні процеси в нашій країні і направити їх на самозбереження та українську державотворчу національну ідентифікацію. Відповідно — *об'єктом* дослідження стали заступники командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення в подіях 2014 року. **Предмет** наукового пошуку — закономірності формування кращих професійних якостей феномену морально-психологічного забезпечення військ (сил) в екстримальних умовах вимушеної міграції (передислокації) Військово-Морських Сил Збройних Сил України, яка позитивно вплинула на політичні процеси в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вимушена міграція (передислокація) Військово-Морських Сил Збройних Сил України з Криму в 2014 році супроводжувалась втратами та надбаннями. В дослідженні ми хочемо більше зупинитися на надбаннях, які пов'язані з загальним образом тих 2000 героїв, хто не скорився, не зрадив Батьківщину і зміг своїм натхненням та самовідданістю врятувати український військово-морський флот. Особливо варто виділити з їх числа заступників командирів військових кораблів з морально-психологічного забезпечення (Стасюк, В. В. (ред.). 2012, с. 240–

257). Їх самовіддане виконання службових обов'язків в кримських подіях 2014 року сьогодні є прикладом для курсантів Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА», які готуються захистити дипломи бакалаврів зі спеціальності 254 «Забезпечення військ (сил)», спеціалізації «Морально-психологічне забезпечення», отримати військове звання офіцера тактичного рівня та зайняти посаду заступника начальника військового підрозділу з морально-психологічного забезпечення (Ягупов, В. В. 2002, с. 110–123). Сьогодні вони вчать розуміти та сприймати морально-психологічний (духовний) потенціал України як загальні можливості у духовній сфері, реальну здатність суспільства до збройної боротьби, захисту держави, що визначається через ту його частину, яка реалізується у воєнній могутності держави (Варій, М. Й. 1996, с. 85–121).

Під час підготовки та написання дипломних робіт в листопаді — грудні 2020 року курсантами Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» було проведено дослідження з використанням анкетного опитувальника за компонентами морально-психологічного (духовного) потенціалу на базі військово-морської практики інституту у відповідних військово-морських частинах. Саме дослідження з морально-психологічного (духовного) потенціалу було цікаве тим, що на його результатах простежуються надбання морально-психологічно-

го забезпечення у підрозділах та на кораблях (Стасюк, В. В. (ред.). 2012, с. 74–88).

Досвід заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення, які вийшли з гідністю з жахливих кримських подій 2014 року, став доречним і вагомим в удосконаленні роботи з морально-психологічного забезпечення в Інституті Військово-Морських Сил НУ «ОМА». Частина з учасників тих подій сьогодні передають свій досвід на військово-педагогічних посадах в ІВМС НУ «ОМА». Вони є живими легендами. А разом з тим, весною-осінню 2014 року їм довелося пережити всі негаразди і труднощі вимушеної міграції (передислокації), яка передбачала відродження на материковій Україні та відновлення роботи Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Ті військово-морські підрозділи, які постійно розміщувалися в м. Одесі та м. Миколаєві, жили своїм повноцінним військово-морським життям. Відзначимо кращі якості товарищескості, співчуття, взаємодопомоги, розуміння, які на загальнолюдському та загальноприйнятому рівні проявили військовослужбовці Одещини та Миколаївщини, приймаючи на свої службові військово-морські бази тих, хто вийшов з гідністю з Криму в 2014 році, не скорився, не зрадив Батьківщину і зміг своїм натхненням врятувати український військово-морський

флот. За пафосом цих виразів стоять надзвичайно серйозні втрати як державного масштабу, так і особисті морально-психологічні та матеріальні втрати кожного із учасників тих жахливих подій (Малиновська, О. А. 2018, с. 220–258).

При підтримці та допомозі колег на нових місцях дислокації військові моряки (вчорашні кримчани) продовжили свою службу на вірність Україні і, більшість із них, з честю продовжують її сьогодні. В силу вказаних подій та обставин, заступники командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення та інші військовослужбовці із числа зазначених героїв 2014 року, стали мимовільними учасниками політичних процесів на чорноморському узбережжі України, так як політичні процеси і є послідовністю подій, зумовлених певними обставинами (Бльок, Н. В. 2016, с. 6–9). Як на всій материковій Україні, так і на її півдні, почали поглиблюватися процеси державотворення з утвердженням ідей національної свідомості та самоідентифікації, які на побутовому рівні зводилися до витіснення ідей сепаратизму та всього проросійського з повсякденного життя. В м. Одесі, в основному російськомовному, де українська мова звучала на рівні суржику, з вимушеною міграцією (передислокацією) ВМС ЗСУ на Чорноморську військово-морську базу, з'явилася тенденція переходу про-

фесійного спілкування українською мовою. В Інституті Військово-Морських Сил НУ «ОМА» на кафедрі «Соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін», до складу якої входили заступники командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення — учасники кримських подій, фраза «говорить українською» стала повсякденною, крилатою і випередила прийняття закону про мову в Україні на кілька років. Цей приклад є яскравим свідченням позитивного впливу учасників вимушеної внутрішньої міграції (передислокації) Військово-Морських Сил Збройних Сил України на політичні процеси в Україні. Такими прикладами є святкування Дня української вишиванки в Інституті Військово-Морських Сил НУ «ОМА», що для більшості членів науково-педагогічного колективу стало нормою повсякденного життя і для працівників Збройних Сил України у вищих військових навчальних закладах стало приводом перетворити вишиванку на умовний формовий одяг, який гарно пасує до військово-морської форми викладачів-офіцерів.

Політичні процеси Одещини, в ракурсі зазначених подій, наповнились і іншими атрибутами та символами української національної ідентифікації, включаючи розповсюдження української щирості, позитивного настрою, побажання доброго здоров'я, блага, щастя. На чолі з за-

ступниками командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення — учасниками кримських подій та іншими співробітниками випускаючої кафедри з напрямку підготовки 25 «Військові науки», спеціальності 254 «Забезпечення військ (сил)», спеціалізації «Морально-психологічне забезпечення» — працівниками Збройних Сил України, пройшло ряд акцій в школах Одещини щодо професійної орієнтації з демонстрацією переваг професії військового моряка — захисника морських кордонів держави — спеціальностей 255 та 254. Утвердження тієї позиції, що на Україні, крім престижних професій юриста та економіста, є дуже почесна і важлива професія військового моряка, теж є надбанням вчорашніх вимушених мігрантів з Криму, які зробили свій внесок в стабілізацію політичних процесів на Україні та Одещині своєю самовідданою повсякденною працею під час виконання відповідних військових завдань.

В подіях глобальної катастрофи, пов'язаної з пандемією корона вірусу COVID-19, військовослужбовці відповідної військової частини, що проходять службу в Інституті Військово-Морських Сил НУ «ОМА», повністю включені в політичні процеси, що пов'язані з повсякденним патрулюванням в м. Одесі та на водних кордонах України в Чорному морі. Все це є прикладом позитивних переваг дислокації Військо-

во-Морських Сил Збройних Сил України на Одещині та Миколаївщині. Ці та інші події проходять з безпосередньою участю та при морально-психологічній підтримці заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення-учасників кримських подій та іншими співробітниками випускаючої кафедри з напрямку підготовки 25 «Військові науки», спеціальності 254 «Забезпечення військ (сил)», спеціалізації «Морально-психологічне забезпечення» — працівниками Збройних Сил України. Системною та стабільною є робота з морально-психологічного забезпечення в Інституті Військово-Морських Сил НУ «ОМА» в особливий період, викликаний бойовими діями на Сході нашої країни. В таких політичних процесах простежується безперервність морально-психологічного забезпечення в повсякденній військовій службі на місцях дислокації та в бойовій обстановці під час відряджень в зону бойових дій. (Стасюк, В. В. (ред.). 2012, с. 178–233). Ця робота забезпечується: визначенням, з'ясуванням і своєчасною поставкою завдань підлеглим військовослужбовцям, їх інструктажем щодо форм і методів морально-психологічного забезпечення, особливостей планування з урахуванням характеру військово-професійних дій та етапів виконання поставлених завдань; продуманим

розподілом завдань і повноважень між військовослужбовцями, організації морально-психологічного забезпечення застосування (військ сил) у військовій частині (Інституті Військово-Морських Сил НУ «ОМА»), особливо під час вирішення відповідальних завдань; безперервною організаторською роботою й активним впливом на особовий склад, знанням настроїв і запитів військовослужбовців, особистим прикладом високої відповідальності у наданні практичної допомоги на місці із соціальних, правових та матеріально-побутових питань; підтриманням безперервного зв'язку, організацією тісної взаємодії між військовослужбовцями Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА», їх взаємним інформуванням, розробленням і виконанням спільних заходів, спрямованих на повне задоволення соціальних та морально-психологічних потреб військовослужбовців та членів їх сімей; забезпеченням безперервною і достовірною інформацією про морально-психологічний стан особового складу військового підрозділу (Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА»), про зміст законів, інших нормативно-правових актів у частині, що стосується соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей; своєчасним плануванням і визначенням форм та засобів соціально-правового та морально-психологічного забезпечення, умілим поєднанням і твор-

чим застосуванням їх відповідно до бойових завдань і обстановки; наявністю резерву працівників морально-психологічного забезпечення, постійним їх навчанням, яке здійснюється в системі навчального процесу Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» та постійно діючих курсах підвищення кваліфікації. (Стасюк, В. В. (ред.). 2012, с. 20–36).

В такому напрямку є сенс більш детальноше зупинитися на дослідженні, яке було проведено у військовій частині (Інституті Військово-Морських Сил НУ «ОМА») в листопаді-грудні 2020 року, в основу якого було покладено відношення до морально-психологічного (духовного) потенціалу України як загальних можливостей у духовній сфері, реальна здатність суспільства до збройної боротьби, захисту держави, що визначається через ту його частину, яка реалізується у воєнній могутності держави. В опитуванні прийняли участь всі курсанти Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА». За результатами дослідження можемо визначити позитивні сторони кропіткої роботи заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення, які вийшли з гідністю з жахливих кримських подій 2014 року. Цікавими були деякі питання з опитувальника, які дають уявлення не тільки про роботу зазначених осіб та їх вплив на політичні процеси на місцях на своєму професійному та побутовому

рівні, а й взагалі про катастрофічну ситуацію в політичних процесах України на загал, на що вплинути на повсякденному рівні пересічного громадянина не можливо. Ставлення громадян до держави курсанти оцінили з патріотичної точки зору позитивно, але зазначили, що 60% громадян, на їх погляд, аполітичні і негативно відносяться до України, як держави, яка не в змозі їх захистити на необхідному рівні, про що свідчать кримські події 2014 року та події на Сході України. Питання ставлення громадян до захисту Батьківщини курсанти Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» оцінили більш оптимістично — за статистикою дослідження 80% громадян готові захищати Вітчизну за першим закликком до захисту, бо бажають їй незалежності, суверенітету та процвітання. Рівень свідомості та організованості суспільства курсанти Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» оцінили як низький і безперспективний, вказавши причину цьому-падіння економіки, освіти, культури. Морально-бойові якості особового складу курсанти Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» визначили як достатні, в чому велика заслуга заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення — учасників кримських подій 2014 року. Аналіз цього питання виявив кращі якості особового складу: згуртованість, патріотизм,

позитивний настрій і перспективи зміцнення ВМС ЗСУ. Морально-психологічний стан військ (сил) на загал був оцінений задовільно, так як негативна інформація з зони проведення з квітня 2018 р. операції Об'єднаних сил не дає можливості говорити про повний позитив.

Готовність до подолання труднощів війни курсанти Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» визначили як 100%, підтверджуючи вибір своєї професії, її значущість, готовність жити за законами і звичаями війни за ради блага України, маючи приклад своїх наставників — учасників подій 2014 року. Як бачимо, проведене дослідження показало ефективність роботи заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення — учасників кримських подій 2014 року, які в результаті вимушеної міграції (передислокації) змогли не тільки врятувати частину військово-морського флоту України, а й на нових місцях дислокації, під час виконання військового обов'язку, своєю натхненною роботою змогли вплинути на політичні процеси в країні на своєму рівні — виховуючи достойну зміну — курсантів напрямку підготовки 25 «Військові науки», спеціальності 254 «Забезпечення військ (сил)», спеціалізації «Морально-психологічне забезпечення», майбутніх заступників командирів військових кораблів та військових частин

з морально-психологічного забезпечення.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Події в Криму 2014 року загартували заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення в екстремальних умовах, завдяки чому вони стали вагомими і повноцінними учасниками політичних процесів в Україні, змогли направити ці процеси на самозбереження та українську державотворчу національну ідентифікацію в загальноприйнятому розумінні. На своєму рівні повсякденного виконання військового обов'язку, виховуючи достойну зміну — курсантів напрямку підготовки 25 «Військові науки», спеціальності 254 «Забезпечення військ (сил)», спеціалізації «Морально-психологічне забезпечення», майбутніх заступників командирів військових кораблів та військових частин з морально-психологічного забезпечення, змогли організувати та здійснити підготовку, на замовлення держави від імені Міністерства оборони України, повноцінних кваліфікованих фахівців з морально-психологічного забезпечення. Так як дане дослідження носить фрагментарний характер, пов'язаний з багатьма аспектами наукового пошуку без конкретизації та персоналізації учасників подій 2014 року в Криму, воно передбачає своє продовження в наступних публікаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Блюк, Н. В. (2016). З історії трудової міграції в Україні (окремі аспекти). *Правове регулювання переміщень населення (міграції, депортації, трансфери, проблеми біженців): історія і сучасність. Матеріали П'ятої Всеукраїнської науково-теоретичної Інтернет-конференції*. Львів, Україна, 29 квітня 2016 р. Львів: ІНПП НУ «Львівська політехніка», с. 6–9.

Варій, М. Й. (1996). *Морально-психологічний стан військ, його оцінка та підтримка на високому рівні: монографія*. Львів: ВВП ДУ «ЛП», 311 с.

Вебер, М. (2013). *Политика как призвание и профессия. Избранное: Протестантская этика и дух капитализма*. М.; СПб.: Центр гуманитарных инициатив, 489 с.

Воробьева, О. (2007). *Миграция населения: теория и практика исследования*. М.: Перспектива, 176 с.

Ионцев, В. (2005). *Международная миграция населения: теория и история изучения*. К.: Диалог, 254 с.

Каслз, С. (2001). Глобальные тенденции и проблемы. *Международная миграция в начале XXI века: глобальные тенденции и проблемы. Международный журнал социальных наук*. № 32, с. 27–42.

Малиновська, О. А. (2018). *Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія*. Київ: НІСД, 472 с.

Мелешкина, Е. (ред.). (2001). *Политический процесс: основные аспекты и способы анализа*. М.: Издательство «Весь Мир», 304 с.

Про затвердження Концепції морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) Збройних Сил України: Наказ Міністра оборони України від 05.05.1999 р. № 142 (1999). *Галузевий державний архів Міністерства оборони України*. Ф. 3697. Оп. 41936. Спр. 24. Арк. 235–242.

Про затвердження Положення про Психологічну службу Збройних Сил України: Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 04.12.2014р. №317. (2014). *Електронний архів наказів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України*. URL: <https://ivms.com.ua> [дата звернення: 28.05.2021].

Про затвердження Інструкції з організації проведення оцінювання суспільно-політичної обстановки у Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 10.12.2014 р. № 875. (2014). *Електронний архів наказів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України*. URL: <https://ivms.com.ua> [дата звернення: 28.05.2021].

Про затвердження Інструкції з оцінювання морально-психологічного стану особового складу Збройних Сил України: Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 29.04.2017 р. № 153. (2017). *Електронний архів наказів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України*. URL: <https://ivms.com.ua> [дата звернення: 28.05.2021].

Стасюк, В. В. (ред.). (2012). *Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України*. К.: НАОУ ім. Івана Черняхівського, 196 с.

Хомра, А. (1979). *Миграция населения: вопросы теории, методики исследования*. К.: Наукова думка, 148 с.

Шелюк, В. (2001). Соціальна міграція: етапи, функції, типи. *Перспективи*. № 3 (15), с. 45–50.

Шутов, А. Ю. (1994). *Политический процесс*. М.: Изд-во Московского Университета, 80 с.

Юдина, Т. (2007) *Миграция: словарь основных терминов*. М., 134 с.

Ягупов, В. В. (2002). *Морально-психологічне забезпечення: курс лекцій*.

К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 349 с.

Ясперс, К. (1991). *Смысл и назначение истории*. М.: Политиздат, 527 с.

REFERENCES

Blok, N. V. (2016). Z istorii trudovoi mihratsii v Ukraini (okremi aspekty) [On the history of labor migration in Ukraine (separate aspects)]. *Pravove rehuliuвання peremishchen naseleńnia (mihratsii, deportatsii, transfery, problemy bizhentsiv): istoriia i suchasnist. Materialy Piatoi Vseukrainskoi naukovo-teoretychnoi Internet-konferentsii*. Lviv, Ukraina, 29 kvitnia 2016 r. Lviv: INPP NU “Lvivska politekhnikha”, s. 6–9. [in Ukrainian].

Varii, M. Y. (1996). *Moralno-psykholohichnyi stan viisk, yoho otsinka ta pidtrymka na vysokomu rivni: monohrafiia* [The morale and psychological state of the troops, its evaluation and support at a high level: a monograph]. Lviv: VVP DU “LP”, 311 s. [in Ukrainian].

Veber, M. (2013). *Polytyka kak pryzvanye y professyia. Yzbrannoe: Protestantskaia etyka y dukh kapytalizma* [Politics as a vocation and profession. Selected: The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism]. М.: SPb.: Tsentr humanytarnykh ynytsyatyv, 489 s. [in Russian].

Vorobeva, O. (2007). *Myhratsyia naseleńnia: teoriya y praktyka yssledovanyia*. [Migration of the population: theory and practice of research]. М.: Perspektyva, 176 s. [in Russian].

Yontsev, V. (2005). *Mezhdunarodnaia myhratsyia naseleńnia: teoriya y ystoriya yzuchenyia* [International migration of the population: theory and history of study]. К.: Dyaloh, 254 s. [in Ukrainian].

Kaslz, S. (2001). Hlobalny tendentsyy y problemy. *Mezhdunarodnaia myhratsyia v nachale XXI veka: hlobalny tendentsyy y problemy* [Global tendencies and problems. International migration at the beginning of the XXI century: global tendencies and problems]. *Mezhdunarodny zhurnal sotsyalnykh nauk*. № 32, s. 27–42. [in UNESCO].

Malynovska, O. A. (2018). *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii: monohrafiia* [Migration policy: global context and Ukrainian realities: a monograph]. Kyiv: NISD, 472 s. [in Ukrainian].

Meleshkina, E. (red.). (2001). *Polytycheskyi protsess: osnovny aspekty y sposoby analiza* [Political process: main aspects and methods of analysis]. M.: Yzdatelstvo “Ves Myr”, 304 s. [in Russian].

Pro zatverdzhennia Kontseptsii moralno-psykholohichnoho zabezpechennia pidhotovky ta vedennia operatsii (boiovykh dii) Zbroinykh Syl Ukrainy [On the approval of the Concept of moral and psychological support for the preparation and conduct of operations (combat operations) of the Armed Forces of Ukraine] : Nakaz Ministra oborony Ukrainy vid 05.05.1999 r. № 142. (1999). *Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Ministerstva oborony Ukrainy*. F. 3697. Op. 41936. Spr. 24. Ark. 235–242. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Psykholohichnu sluzhbu Zbroinykh Syl Ukrainy [On the approval of the Regulations on the Psychological Service of the Armed Forces of Ukraine]: Nakaz Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy vid 04.12.2014 r. №317. (2014). *Elektronnyi apxiv nakaziv Ministerstva oborony Ukrainy ta Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy*. URL: <https://ivms.com.ua> [Accessed: 28.05.2021]. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii provedennia otsiniuvannia suspilno-politychnoi obstanovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On the approval of the Instructions for organizing the assessment of the socio-political situation in the Armed Forces of Ukraine]: Nakaz Ministra oborony Ukrainy vid 10.12.2014 r. № 875. (2014). *Elektronnyi apxiv nakaziv Ministerstva oborony Ukrainy ta Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy*. URL: <https://ivms.com.ua> [Accessed: 28.05.2021]. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Instruksii z otsiniuvannia moralno-psykholohichnoho stanu osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy [On approval of the Instruction on the assessment of the moral and psychological state of the personnel of the Armed Forces of Ukraine]: Nakaz Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy vid 29.04.2017 r. № 153. (2017). *Elektronnyi apxiv nakaziv Ministerstva oborony Ukrainy ta Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy*. URL: <https://ivms.com.ua> [Accessed: 28.05.2021]. [in Ukrainian].

Stasiuk, V. V. (red.). (2012). *Moralno-psykholohichne zabezpechennia u Zbroinykh Sylakh Ukrainy* [Moral and psychological support in the Armed Forces of Ukraine]. K.: NAOU im. Ivana Cherniakhovskoho, 196 s.

Khomra, A. (1979). *Myhratsyia naselenyia: voprosy teoryu, metodykyssledovanyia* [Population migration: theory issues, research methods]. K.: Naukova dumka, 148 s. [in Ukrainian].

Sheliuk, V. (2001). Sotsialna mihratsiia: etapy, funktsii, typy [Social migration: stages, functions, types]. *Perspektyvy*. № 3 (15), s. 45–50. [in Ukrainian].

Shutov, A. Yu. (1994). *Polytycheskyi protsess* [Political process]. M.: Yzd-vo Moskovskoho Unyversyteta, 80 s. [in Russian].

Yudyna, T. (2007) *Myhratsyia: slovar osnovnykh terminov* [Migration: a dictionary of basic terms]. M., 134 s. [in Russian].

Yahupov, V. V. (2002). *Moralno-psykholohichne zabezpechennia: kurs leksii* [Moral and psychological support: a course of lectures]. K.: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr “Kyivskiy universytet”, 349 s. [in Ukrainian].

Yaspers, K. (1991). *Smysl y naznachenye ystoryy* [The meaning and purpose of history]. M.: Polytyzdat, 527 s. [in Russian].

Lyudmyla Kozlovska

*PhD of Political Science, Associate Professor,
Professor of the Chair of Social Sciences,
Humanities and Fundamental Disciplines,
Institute of Naval Forces of the National
University “Odessa Maritime Academy”
(Odessa, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2635-7916>

Oleg Chernyavsky

*PhD of Pedagogical Sciences,
Head of the Chair of Social Sciences,
Humanities and Fundamental Disciplines,
Institute of Naval Forces of the National
University “Odessa Maritime Academy”
(Odessa, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9647-2066>

**ON THE HISTORY OF FORCED MIGRATION (REDEPLOYMENT)
OF NAVY OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN 2014:
LOSSES AND ACQUISITION OF PROVIDING MORAL
AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE TROOPS (FORCES)
IN UNITS AND ON SHIPS**

The article examines the general image of the heroes who were able to withdraw part of the Ukrainian Navy from the Crimea in 2014. Particular attention is paid to the deputy commanders of warships for moral and psychological support. Their selfless performance of duties is an example for cadets of Navy Institute of the National University “Odessa Maritime Academy”, who are studying in the specialty 254.

The tasks to understand and perceive the moral and psychological (spiritual) potential of Ukraine as a general opportunity in the spiritual sphere, the real ability of society to armed struggle, which is determined by the part of it that is realized in the military power of the state, formed the basis of a research which has been conducted on the basis of the military unit Navy Institute of the National University “Odesa Maritime Academy”. According to the results of the achievements of moral and psychological support in subdivisions and on ships, the positive aspects of the work of deputy commanders of warships for moral and psychological support, who came out with dignity from the Crimean events in 2014 have been determined.

The questions from the questionnaire give an idea not only of the work of these people and their impact on political processes on the ground at their professional and domestic level, but also in general about the catastrophic situation in the political processes in Ukraine, which cannot be influenced at the daily level of the common citizen.

The conducted research proved the effectiveness of the deputy commanders of warships for moral and psychological support, participants in the Crimean events of 2014, who as a result of forced migration (redeployment) were able not only to save part of the Ukrainian Navy, but also in new locations were able to influence political processes in the country at its level — bringing up a worthy change — cadets in specialty 254.

Key words: *forced migration (redeployment), Navy of the Armed Forces of Ukraine, Moral and psychological support.*